

SLOVENEK.

Političen list za slovenski narod.

Po pošti prejemati velja:

Za celo leto predplačan 15 gld., za pol leta 8 gld., za četrt leta 4 gld., za jeden mesec 1 gld. 40 kr.

V administraciji prejemati velja:

Za celo leto 12 gld., za pol leta 6 gld., za četrt leta 3 gld., za jeden mesec 1 gld.

V Ljubljani na dom pošiljan velja 1 gld. 20 kr. več na leto.
Posamne številke po 7 kr.

Naročnino in oglasila (inserate) vsprejema upravništvo in ekspedicijska v „Katol. Tiskarni“, Vodnikove ulice št. 2.

Rokopisi se ne vračajo, ne frankovana pisma ne vsprejemajo.

Vredništvo je v Semeniških ulicah št. 2, I., 17.

Izhaja vsak dan, izvenredne nedelje in praznike, ob pol 6 uri popoldne.

Štev. 289.

V Ljubljani, v sredo 16. decembra 1896.

Letnik XXIV.

Materijalizem v socialni demokraciji.

V saboto zvečer, 12. decembra, so imeli socialni demokratje v Ljubljani shod. Bilo je navzočih z ženskami vred kakih štirideset. Od nasprotne stranke pa so prišli dr. Brejce, dr. Krek, dr. A. Ušeničnik in nekateri drugi.

Velik torej shod ni bil, a bil je ipak znamenit. Pokazal je namreč, kako vzgaja socialna demokracija svoje. Pokazal je tudi, da je materializem mnogim kranjskim socialnim demokratom prešel že davno v kri.

Sodrug Kristan je govoril ta večer o darvinizmu. Govoril je po nemško. Razlagal je najprej Kant-Laplace-ovo teorijo o postanku vsega, z njo pa je spel Darwin-ovo teorijo o vseobčem razvoju vsega, kar je na svetu. Materija je večna in večne so nje sile. Izpočetka je bila snov v nekem zredčenem stanju, ki je mi vsaj zovemo plinasto, ker drugega stanja iz izkušnje še ne poznamo. Gibajoča se snov se je zgoščevala, odtrgali so se kolobarji, zopet se razdelili, okrožili in zavrteli tudi okrog svojih osij. Nastali so neskočni svetovni sestavi. Na teh svetovih so se družili atomi v raznolike skupine.

Začelo se je prehajanje iz anorganskih neživih v organska živa bitja. Potreba bitij prilagajati se raznim razmeram, plemenski izbor, pa borba za obstanek so vedno bolj in bolj izpopolnjevali gibalna, plodila in čutila nekaterih bitij. Tako je prišlo, da so nekatera bitja popolnoma izumrla, poginila v borbi, druga da so ostala na nizki stopinji, ker so to prepuščale razmere, a zopet druga so hitela dalje in dalje po poti razvoja. Bedasto je reči, dejal je Kristan, da je človek iz opice, kakor nam podmetajo neuki nasprotniki: opica in človek se imata le kakor dve vrsti iz ene pravrste, ki se je vsled povedanih vzrokov razcepila in izmed katerih

je morda katera poginila, ena ostala na nizki stopinji opice, ena pa dvignila se do človeka, kakoršen je sedaj. Opica si je izbrala bivanje na drevju, zato je bila dosti varna; druga vrsta pa je ostala na zemlji, in ker ni imela ne brzih nog, ne ostrih krempljev, ne deročih zob, silila jo je nuja, da je začela napenjati možgane in misliti na pomočke za obrambo. Kakor se mornarju vedno bolj ostri vidni bistro, čim delj mora na morju gledati na vse strani, tako so se možgani tiste vrste vedno bolj izpopolnjevali, nastal je um, vrsta se je premenila v teku milijonov in milijonov let v človeka.

Ta sestav je Kristan tudi dokazoval. Najprej iz arheologije in paleontologije. V zemeljskih plasteh nahajamo bitja, ki so vedno popolnejša, čim poznejša so. Dobili so tudi pračloveka, ki je mnogo različen od današnjega. Fiziologija kaže na mnogih bitjih krnjave ude, tako na človeku rep. To more biti le prehodni ostanek iz one dobe, ko je bil človek še na stopnji repatih živalij. Patologija pravi, da je isti učinek bacilov na človeško telo, kakor na živalska telesa.

Embriologija zopet uči, da se človek iz prvotnega zametka še le po raznolikih prehodih razvija v človeka, kakoršen živi sam o sebi. V zametku je najprej videti škрге (ribje stanje), potem plavuti, zatem rep (živalsko stanje), nazadnje izgine še ta. Če vzamemo vse to eno k drugemu, reči moramo, dejal je Kristan, da je človek v prirodi prehodil vsa tista stanja, ki jih še sedaj prehaja v zametku.

Večna je materija, večna sila, neskončen prostor, večni čas, večni razvoj. Vse se vrši po nujnih, večnih prirodnih zakonih.

„A prav to, dejal je Kristan, prav to, sodrugi, nas mora dvigati. Glejte, kje smo bili nekdaj, bili smo neznatna, uboga stanica, a sedaj, kako visoko že stojimo! Kaj še le, če se ozremo v bodočnost! Kar je v nas najplemenitejšega, še to se bo združilo in izpopolnjevalo dalje in dalje, vse bolj in bolj;

popolnost organov po potrebi prilikovanja, lepota po plemenskem izboru, moč po borbi za obstanek. Božanski je pogled v bodočnost! Mi ne, a naši potomci, o! kako bodo hiteli višje in višje, kdo ve, kaj bodo že čez milijone in milijone let, kaj bodo v neprimerni večnosti!“

Ta govor smo objavili vsled tega tako obširno, ker se govori, da bo sodr. Kristan predaval o tej stvari še na več drugih shodih.

Za njim se je oglasil prof. dr. Krek. Govoril je slovenski in zgolj s stališča vede.

Postavil je najprej temeljito načelo, da je razvoj iz nepopolnosti v popolnost brez vnanje moči nemogoč. Razlog je, ker je protislovno, da bi kdo sam sebi dal, česar nima. S tem pa je porušena podstava darvinizmu brez Boga, kakor ga je oznanjal Kristan. Potem je dr. Krek dokazal, da ni materija ni sila ni življenje ne more biti večno, in da darvinizem ne reši vprašanja, odkod je vse. Podal je dokaz, ki sloni na fiziškem nauku o energiji, kakor ga je iz poskusov razbral Clausius, razvil pa posebno jezuit Dressel. Vsemu gibanju, vsemu stvarnemu življenju prvi pogoj je gorkota. Gorkota se preminja v gibanje in gibanje v gorkoto. Vsi pojavi se vrše po zvrnavanju gorkote. Pride torej čas, ko bo zvrnavana vsa gorkota v vsejmiru in tedaj bo končano gibanje in življenje. Če se bo pa končalo, se je nujno tudi začelo. Potem pa tudi večni čas in neskončen prostor nista mogoča. Zakaj čas in prostor imata razsežne dele, a misli naj si kdo še toliko delov, nikdar ne bo meje, da si jih ne bi mogel misliti še več.

Če pa je nemogoč večni čas, nemogoče je tudi večno gibanje, ki se vrši le v času. Naposled je samoničen razvoj iz anorganskih bitij v organska nemogoč. Veda pozna vse sestavine neživih in živih bitij, a nikdar še ni dobila pri svojih poskusih žive stanice.

LISTEK.

Brodnik.

(Zgodovinska povest. Angleški spisala Antonija Klitsche de la Grange; prevel Ivan Čestimir.)

Prvi del.

Valerija.

VI.

Odhod.

Lepa noč je. Nebo je pokrito z bliščečimi zvezdicami; niti jedna sapica ne pihlja. Mesec s svojo skrivnostno svetlobo razsvetljuje Apijevo cesto in ogromne nagrobne spomenike, ki se dvigujejo kraj nje. Njihovi ostanki so se ohranili do danes, in nemi nam pričajo, da je na svetu vse minljivo, — jedini Bog da je večni. Ljudska nečimernost je postavila te spomenike, nadejaje se, da minejo leta in leta, spomeniki pa ostanejo; toda zgodilo se je drugače. Kjer so stali nekoč sijajni patriarhijski nagrobni spomeniki, ondi se vidijo dandanes le še razvaline; po njihovih ostankih raste mah; njihovo podnožje pa je zakrilo trnje.

Na jednom izmed teh grobov sedi na kamenu

človek, oblečen v plebejska oblačila. Zdi se, da se čudi lepemu razgledu, ki se širi pred njim. In v resnici, lahko se tudi čudi: na desni se razprostira dolga vrsta nagrobnih spomenikov, na levi Egerijev gaj, malo dalje pa gospodar sveta, mogočni Rim, s svojimi obeliski, templji in cerkvami. Vidi se celo ogromni zidovi cesarske palače. Za Rimom pa se širi brezmejna ravnina prav tje do vzhajajočih tuskulanskih gor.

Naš neznanec nagiblje glavo sedaj na to, sedaj na ono stran. Kaj neki premišlja? Morda je pesnik, ki v nočnej tihoti pri bledeci mesečini kliče na pomoč boginjo, da mu zapoje pesem žalostnico. Morda je modrijan, ki sredi grobov premišljuje svetno nečimernost. Toda on ni niti pesnik niti modrijan. Svoje oči upira sedaj na priprost grob, sedaj na Rim. Naenkrat globoko vzdahne, raztrga ogrinjalo, stisne roke, stegne jih kakor brez uma proti nebu in zajoče.

Vse je tiho in mirno; v tej samoti ne čuješ drugega ko tiho ječanje našega neznanca. Ko se že zadosti najoče, vstane in steče. Beži in beži, dokler brez močij ne pade na zemljo poleg priprostega, toda veličastnega nagrobnega spomenika. Le-ta spominja na neko gospo, Cecilijo Metelo; njeno ime se nam ni ohranilo vsled kakih gospejinih vrlin ali

slave, marveč samo vsled tega, ker je vklesano na tem nagrobnem kamenu.

Neznanec upre svoj pogled na napis in bolestno vsklikne:

„Cecilija; v bogastvu si se rodila, v bogastvu si umrla. Kako si srečna! Pa si-li ti bila lepša in boljša ko Valerija? Ako usoda pretrga nit življenja mojej sestri, ne bodem jej mogel kupiti nikakega spomenika; še groba bi jej razven mene ne hotel nihče izkopati.“

Ko še nekoliko postoji, odpravi se Marcel in se napoti proti kapenskim vratom. Ko pride do njih, obrne se na desno, se splazi skozi bezgovo ograjo in jo mahne po stranskej poti, dokler ne prispe do male, z opeko zidane hišice brez vsake olupšave. Hišica je zidana v jedno nadstropje s štirimi sobami, izmed katerih imate dve vsaki po jedno okno, v drugi dve pa prihaja svetloba skozi luknje, ki so narejene v strehi. Hišica je bila nekdaj last kristijana, ki se je podal v to samoto, da služi Bogu kot samotar. Toda izgubil je poklic in se vrnil mej svet. Milon je poznal tega kristijana; in ko je le-ta zapustil hišico, menil jo je Milon kupiti za denar, ki si ga je bil prihranil. Ker pa ni bil prost, tudi ni smel imeti kaj lastnega posestva. Vsled tega reče nekega dne Valeriji, da bi najraje, ko postane v sta-

„Omne vivum ex ovo“, dejal je Kristan sam, „omnis nucleus ex nucleo!“ Tudi so svojstva živih in neživih bitij do cela različna, da nasprotna. Darvinizem torej nikakor ne razloži, odkod življenje.

Kar pa je Kristan povedal o razumu, to pač nima znakov — vede. Kako bitno različen je razum od živalskega čutenja in domišljanja! Pojmi razumnega človeka so splošni, presežajoči čas in prostor, pojmi živalij so sami pojmi pojedinci. Darvinizem torej tudi ne more razložiti, odkod razum.

Potem je presodil Kristanove dokaze. Res je, da nahajamo v zemeljskih plasteh vedno popolnejša bitja, čim bolj se oddaljujemo od središča, a to še samo nič ne dokaže. Tudi še nič ne dokaže v zvezi s fiziologijo. Zakaj ko bi bila Darwinova teorija resnična, najti bi morali skoro neskončno število prehodnih vrst. Riba gotovo ne dobi še perotnic, ko se prvič skuša dvigniti v zrak. Tudi jih prva še sploh ne dobi, kakor je učil sam Kristan, ampak po mnogoterih zaletih dobi le neznamen nastavek, ta se podeduje, in še le čez milijone let se rodi ribica s perotmi.

Kje so torej vse one ribice z nastavki? Kar se pa tiče človeka — „pitekanthropos“, ki so ga bojda našli, kakor je trdil Kristan, poučil ga je dr. Krek, da se mož zelo moti, zakaj Virchow je pred malo časom dokazal, da je bil tisti „pračlovek“ tak človek, kakor so dandanašnji, le da je imel bolezen v kosteh. Tudi s patologijo nič ni dokazal. Mi ne smemo gledati le na to, v čem je podobnost, ampak tudi v čem je razlika.

O človeških zametkih je omenil, da so našli v njih škrge in plavuti le tisti, ki so jih hoteli najti, a drugi učenjaki, če tudi brezverci, so našli le mretnice, ki je vanje zavita sluzasta snov. Potem pa je skok iz prehodnega razvoja, ki se vrši vedno le v matičnem telesu, na razvoj, ki naj se je vršil v prirodi — milo povedano — vendar le predrzen.

Stirih uganjk darvinizem torej ni rešil in jih ne bo rešil ne s šestilom ne z merilom: odkod snov, odkod gibanje, odkod življenje, odkod razum? Te rešiti je le mogoče, če kdo prizna, da biva nad vsemirom višja moč, prvi popolni um, če kdo prizna, da biva nad nami neskončni, večni — Bog!

Vtis govora Krekovega je bil po vsej pravici mogočen. Zelo značilno je bilo za socijalno demokracijo, da so se, ko je dr. Krek omenil jedenkrat med govorom duše, vsi glasno zasmejali. Prav pa jim je tudi povedal dr. Krek, da je vprašanje pač preravno za smeh.

Kristan sam je čutil, da se krščanstvu ni treba bati vede, če je le prava. Čutil je tudi, da se je opiral dr. Krek zgolj na vedo, in da je veda tista Arhimedova točka, ki bi utegnila izpodmakniti darvinizmu vse podstave. Zato je dejal, da spoštuje prepričanje dr. Kreka; da ga veselijo, če pridejo nasprotniki še drugič na shode; da je socijalnim demokratom samo do resnice in čim več mnenj kdo sliši, tem lažje najde resnico. A dejal je tudi, da ga srce sili k darvinizmu.

Tako samosvestno je razkladal Kristan nauke Darwinove, tako zvesto in verno so ga poslušali so-

rosti prost, umrl v tej hišici kot samotar. Valerijo gane ta prošnja, in poprosi Marcela, naj kupi hišico in jo podari Milonu. Prvič v svojem življenju se je patricij skazal velikodušnega in je res kupil hišico. Niti na misel mu ni prišlo, da bode nekoč še sam potreboval to hišico; niti si ni mogel misliti, da v njej še skriva revščino, ki se je je toliko sramoval.

Hišici nasproti stoje razvaline stare hiše; le-to zidovje je na mnogih mestih prevrtno. Od hodnikov ni preostalo drugega, ko dva ali trije razpali stebri. Semkaj ni prihajal nihče razven nekega neznanca. Tega moža je videl Milon nekaterekrat zahajati v te razvaline, poznal pa ga ni.

Marcel dojde do vrat in potrka. Par trenutkov pozneje se vrata odpro, na pragu pa se prikaže Milon. Ko spozna Marcela, reče s ponižnim glasom: „Patricij! tvoja sestra zgoraj joče in te pričakuje.“

Marcel pohiti po stopnicah, najde v prvi sobi Valerijo in se vsede kraj nje. Valerijin obraz je že obledel in upadel; vkljub temu pa še ni opustila stare navade: oblečena je bila v sijajna oblačila, na prstih pa je imela mnogo bogatih prstanov, kar se ni skladalo z njenim priprostim stanovanjem.

(Dalje sledi.)

cijalni demokratije, a nazadnje je iz besed mojstra samega zvenel — dvom.

Tako se vzgajajo socijalni demokratije. Po ukazu z Dunaja pojé jih z golim materijalizmom, mi pa sedimo doma, češ, gotovo se samo pripravajo, koliko „žemelj“ bi se moralo dobiti za jeden belič. Delavec za delavcem se potaplja v brezverstvo, moški in, kar je prežalostno, tudi — ženske, in največ zato, ker se nam zdi, da je socijalna demokracija le tolpa kruhoborcev, in ji zato pustimo, naj dela, kar dela.

A prav ta shod je pokazal, da je to zmota. Socijalna demokracija načeloma vzgaja materijaliste in ateiste. Zato je naša dolžnost, da ji preprečimo pot, in kjer ni več mogoče, da vsaj vzbudimo v zaslepljenih dvom, da jim vzbudimo misel, kako grozno bi bilo, ko bi se — motili! Zatorej — za socijalnimi demokrati na zборе in shode po vsej deželi! Ni še izgubljeno, še je čas, a doklej bo še, kdo vé?

Državni zbor.

Dunaj, 15. decembra.

Proračunski odsek je imel danes dopoludne sejo ter se najprvo posvetoval o predlogu dr. Russa glede odprave časnikarskega koleka.

Dr. Nitsche izjavi, da je škoda še mnogo govoriti, ker so vlada in večje stranke proti odpravi koleka. Govornik želi, naj bi se vsaj trikrat na teden izhajajočim listom odpustil kolek, kar bi znašalo do 200.000 gld.

Dr. Russ se strinja s predlogom dr. Haase-a, naj se kolek s 1. jan. 1898 popolnoma opusti, za manjše liste pa, ki ne izhajajo vsak dan, že s 1. jan. 1897.

Dr. Steinwender priporoča, da se kolek odpravi sploh za vse liste, za manjše pa takoj z novim letom. Če ni drugače, naj se davek naloži na inserate.

Dr. Menger ni zadovoljen z davkom na inserate, sicer pa priporoča odpravo časnikarskega koleka pri vseh listih, ker kolek ovira razvoj časnikarstva. Dotično pokritje za ta odpadek se bode že našlo v proračunu.

Vladni zastopnik Froschauer izjavi v imenu vlade, da ona ne nasprotuje odpravi koleka iz načelnih vzrokov, temveč le iz finančnih, kajti v proračunu je nad dva milijona dohodkov iz tega naslova, katerih vlada ne more pogrešati.

Načelnik dr. Beer izjavi, da priporoča odpravo koleka, toda za vse liste ob določenem času.

Dr. Milewski je proti odpravi, kajti prazno je upanje, da bi se dobri časniki vsled odprave koleka ugodneje razvijali. Kolek je sicer občutljiv davek, a ravno tako občutljivi davki so n. pr. od soli, petrolja itd. Kolek naj bi se odpravil, ko bi finančna uprava imela drugo pokritje.

Dr. Kaizl naglašja, da je kolek hud davek, ki znaša najmanj desetino časniškega podjetja, zato naj se odpravi.

Dr. grof Pininski se nikakor ne strinja z gotovim rokom, kajti potem bi morali isto storiti z loterijo in olajšavami pristojbin.

Pri glasovanju je bil predlog Russov, naj se kolek odpravi s 1. marcem 1897, odklonjen z 20 proti 10 glasovom, ter vsprejet z 18 proti 10 glasovom, da se kolek odpravi s 1. jan. 1898. Isto tako je z 20 proti 9 glasovom obveljal predlog, da se s 1. marcem 1897 odpravi kolek časnikom, ki ne izhajajo več ko trikrat na teden. Poročevalcem je bil izvoljen dr. Russ.

Proračunski odsek se je nato posvetoval o načrtu zakona glede dotacije katoliške duhovščine.

Poročevalec dr. Fuchs priporoča, naj odsek preide v nadrobno razpravo; ker pa je v tako velikem odseku združeno o posameznih točkah jako težavno, naj se izvoli pododsek peterih članov, ki naj se posvetuje o vladni predlogi ter odseku poroča.

Naučni minister baron Gautsch naglašja, da vlada smatra kot svojo dolžnost, ob jednem z uradniki tudi duhovščini zboljšati plače, ker računa z razmerami in delovanjem duhovščine. Verskega zaklada stroški znašajo v proračunu za leto 1897 okroglih 7 milijonov, dohodki pa 4 torej primanjkuje 3 milijone. Dotacije duhovnikom znašajo 3.571.660 gld., pokojnine 418.404 gld. Po novem načrtu se bodo stroški zvišali približno za 1.8 mil., vlada pa je pripravljena dovoliti do 2 milijona. — Konečno minister naglašja, naj bi odsek hitro rešil to predlogo.

Grof Pininski se strinja z izvolitvijo pododseka ter stavi resolucijo, naj vlada kmalu predloži načrt zakona glede preskrbovanja vdov in sirot grško katoliških in pravoslavniških duhovnikov.

Posl. Povše priporoča, naj se določi za kapelane na deželi vsaj 500 in v mestih 600 gld. K § 2. nasvetuje dostavek, naj se kornim vikarjem pri stolnicah dovoli 150 gld. več, ko drugim duhovniškim v istem kraju. Konečno nasvetuje resolucijo: Vlada se pozivlja, da vsprejme predlog ordinarijatov glede premembe župnijskih vikarijatov v župnije.

Dr. Gregorčič nasvetuje, naj se za župnike v Gorici določi 1000 gld. plače.

Dr. Rutowski se strinja z zboljšanjem duhovniških plač, toda meni, naj bi se določila plača v Lvovu in Krakovu 1200 gld., za mesta v Galiciji z več ko 10.000 prebivalci 1000 gld., za mesta z več ko 5000 prebivalci 900 gld., za vse druge kraje 700 gld. Pododsek pa naj svoje poročilo predloži takoj po novem letu.

Odsek temu pritrdi; v pododsek so bili izvoljeni: dr. Beer, dr. Fuchs, dr. Kaizl, dr. Kathrein in grof Pininski.

Mažari v hrvatskem Primorju.

VII.

Iz Zagreba, 6. dec.

Prigodom razprave o proračunu za bodoče leto v proračunskem odboru je vprašal posl. dr. Frank, je li banu znano, kaj misli ogerska vlada storiti z Reko, ker snuje tamkaj neke nove premembe reških oblastij.

Ban je odgovoril, da mu o vsem ni nič znana, in da morda vé dr. Frank bolje, kaj se tam godi, nego on. Sploh pa on z Reko ne more zapovedati, niti na tamošnje volitve vplivati, ker se Rečani tako ne ozirajo na Hrvatsko.

To je zares žalostna izjava za tako oblast, ki ima po postavi vender le še vedno pravice zapovedati v svojem delokrogu. Seveda od vlade, kakoršna je današnja na Hrvatskem, ni pričakovati drugačnega odgovora. Vlada, ki je dovolila, da so se vse hrvatske oblasti umaknile z Reke samo zato, ker je to želela ogerska vlada, vključno jasni postavi, po kateri je Reka prava hrvatska posest, ni niti mogla drugače odgovoriti na omenjeno vprašanje. Slabost svojo je pokazala že s tem, ko je dovolila, da se Mažari mešajo v reške zadeve. A kako bi mogla zdaj upreti se zahtevam mažarskim, ko so pridobili že vse v svoje oblast v tem hrvatskem mestu.

V svojem zadnjem dopisu o reških razmerah sem omenil, da je nakanila ogerska vlada, oblast reškega guvernerja zmanjšati v toliko, da ne bode on nič več vrhovna mestna oblast, nego samo predstojnik pomorske oblasti; Reka sama pa bi na ta način imela svojega župana, ki bi imel v guvernerju ali pa morda v kakšnem mažarskem velikem županu svojega vrhovnega nadzornika.

To Rečanom seveda ni po volji, ker na ta način zgube mnogo od svojega dosedanjega ugleda, saj je med reškim prebivalstvom jaka stranka, ki je zavzeta za idejo, da ima biti Reka tretji državni faktor med deželami ogerske krone.

Mažarska vlada je dolgo časa gojila v prebivalstvu ta šovinizem, priznala Reki celo posebni grb, ki ga od nedavna vidimo tudi v zajedniškem grbu Ogerske in Hrvatske, kar je pa očiten prekršaj nagodbe, v kateri se grb mesta Reke niti ne spominja. Ogerski vladi pa je začela že presedati megalomanija reška, pa hoče, da stori temu početju konec s tem, da zmanjša vlast reškega guvernerja. Je pa tudi nepotrebno, da ima mesto, ki šteje komaj 30.000 prebivalcev, to sijajno reprezentacijo svoje oblasti. Guverner je imel namreč popolnoma tako urejene oblasti, kakor jih ima namestništvo v Zadru, seveda le z manjšim osebjem. Vender pa je bila to velika potrata za državo. Zdaj bo guverner le predstojnik pomorske oblasti za hrvatsko-ogersko Primorje, a nobena upravna oblast za Reko in njen kotar.

Takšna je bila tudi oblast na Reki do 1848 leta, samo se je napačno zvala pomorska oblast (gubernium) Ogerskega Primorja; za Hrvatsko tudi takrat niso hoteli vedeti. Za časa absolutizma je bila uvedena „središnja pomorska gubernija“ za vse Primorje kot strokovna uprava brez teritorialne jurisdikcije. Ta oblast je trajala do l. 1868 do nagodbe med Hrvatsko in Ogersko, ko je Ogerska iznovič osnovala gubernij na Reki z onim delokrogom,

kakor se je vzdržal do najnovejšega časa. Ali Mažari so hoteli s početka razširiti svojo oblast tudi s teritorialno jurisdikcijo, katero so imeli na Reki, čez meje reškega kotara. Ni jim bilo dosta, da so vsled velike popustljivosti Hrvatske dobili v roke pomorsko oblast, marveč so hoteli imeti tudi upravo v celem hrvatskem Primorju. Prvi njihov guverner Cseh, je bil človek tako zvit in nasilen, da je bil zares že pridobil za to osnovo več krajev v Primorju. Tako so se ga oklenili prebivalci Bakra, Kraljevice in Cirkvenice. Da se niso vzdignili proti njemu tedanji hrvatski domoljubi na Reki, hrvatsko Primorje bi bilo že takrat zgubljeno za Hrvatsko. Čuditi se moramo v resnici domoljubnemu oduševljenju tedanjih reških Hrvatov, ki so iztrgali iz guvernerjevih pestij že skoro zgubljena primorska mesta.

To je bila heroična borba, kajti Mažari so storili vse, da zmaga Cseh; ali tedanji Hrvati so bili poštene, pogumni in vztrajni, pa so tudi premagali sovražnika. Zali Bog, da je tedanji ban Rauch vendar le sklenil z mažarsko vlado provizorij na Reki, vsled katerega so Mažari iztisnili vse hrvatske oblasti iz tega mesta. Da se obudi na Reki le za nekaj časa ono staro oduševljenje za narodne pravice, ni nemogoče, da bi se današnje stanje, ki je zdaj za Hrvate v tem mestu tako neugodno, gotovo zboljšalo. Za to je seveda treba poguma in odločne volje. Zali Bog, da je takih mož na Hrvatskem vsak dan manj, pa potem tudi ni čudno, da od dne do dne propadamo.

Politični pregled.

V Ljubljani, 16. decembra.

Poljski žlahtiči in kmetje. Kakor v raznih drugih ozirih razlikuje se Poljska od drugih dežel tudi v tem, da ne kaže samo nobene skrbi za nižji, posebno kmečki stan, marveč ga še potiska v vedno večjo revščino in nevednost. To resnico je potrdil poljski klub, ko se je v ponedeljek posvetoval o predlogu poslanca Russa glede odprave časniškega koleka. Posebno značilen je v tem oziru govor poslanca grofa Wodziekega. Govornik se z največjo odločnostjo upira Russovemu predlogu. Po njegovem mnenju je gališko ljudsko časopisje krivo, da so se jeli kmetje pečati s političnimi vprašanji. On sicer nima nič proti temu, da pridejo kmetje v občinske ali okrajne zastope, toda v deželni in državni zbor smejo pa biti voljeni samo izobraženci, kajti ravno izkušnji in omike pomanjkuje našim kmetom. Gibanje mej gališkimi kmeti zavzema vedno večjo razsežnost, agitacija proti biti nevarna socialnemu miru v deželi. Ako se odpravi časniški kolek, bo v tem oziru še mnogo slabše. Klub je na to sklenil, da glasuje proti odpravi časniškega koleka. — Boljših zastopnikov si gališko ljudstvo pač ni moglo izvoliti! Mesto da bi po svoji najsvetejši dolžnosti delovali v duševni in telesni blagor svojih volilcev, tekmujejo mej seboj, kdo jih bo globlje porinil v duševno temoto in telesno bedo. Poljska žlahta brani kmetu, pečati se s političnimi vprašanji, mu hoče s silo iztrgati vso duševno hrano, na drugi strani mu pa očita nevednost in neolikost. Poljski kapitalistični zastopniki so si zadali s tem najgorjo zasušnico; poprej pravijo, da kmetu ni potrebna izobrazba, takoj na to ga pa pitajo z nevednežem! Poljska žlahta, ali morda menite, da kmet ni ravno tak človek, kakor ste vi, ki ima veliko več, seveda samo žalostnih izkušenj, kakor pa vi? Ako se pa konečno morda bojite, da bi se vaš kmet po slabih listih navzel socialno - demokratičnega strupa, tedaj je to vaša krivda, ker niti v najmanjši meri ne skrbite za dobro dušno hrano svojih rojakov. Iz vsega se pa vidi, da je vse to le goli izgovor, da bi pokrili z njim svojo neizmerno gospodstvaželnost.

V ogerski poslanski zbornici so se minuli ponedeljek poslanci prav dobro zabavali. Mej govorom poslanca Abranyja je navstal tak vrišč, kakoršnega morda ne pomnijo najstarejši parlamentarci. Govorec o adresnem načrtu liberalne stranke je omenjal poslanec Abranyi najprej zunanje politike, potem pa je prešel na notranje zadeve. Pri tej priliki je seveda udrihal po „klerikalcih“ in panslavistih,

potem je pa jel govoriti o kvotnem vprašanju. Le škoda, da njegovega govora o tej zadevi nihče ni slišal v celoti radi prevelikega hrupa, marveč listi objavljajo le nekaj odlomkov, iz katerih se pa vendar takoj spozna, da se v kvotnem vprašanju Abranyi nikakor ne strinja z zahtevami svojih židovsko-liberalnih tovarišev. Govornik pravi, da v kvotnem vprašanju mora priti do sporazumljenja, kajti ako se morda parlamenta ne bodeta mogla sporazumiti, odločila bode krona, katere razsodbi se moramo podvreči vsi. Ko smo v letu 1867 določili prvo kvoto, pomenjalo je takrat 30 odst. toliko, kakor danes 50 odstotkov. Ogerski državni zbor ni nikdar zahteval, naj se zniža sedanja kvota. Vsekako treba zadevo tako rešiti, da ne pride pred kralja. Ako pred tridesetimi leti ni bilo preveč 30 odst. za državo, ki se je nahajala v zelo žalostnih političnih in finančnih razmerah, toraj zamore ta država, ki se je od tedaj vsestransko razvijala, ... Po teh besedah je navstal v zbornici tak škandal, da se ni čula več nobena govornikova beseda. „Izdajalec domovine“, „Lueger mu bo čestital“, „ven ž njim“, „idite v avstrijski državni zbor, ako hočete tako govoriti!“ Taki in jednaki glasovi so se čuli tako dolgo mej splošnim ropotom, dokler poslanec Abranyi ni ostavil govorniškega odra. Govor tega poslanca nam priča, da tudi Mažari sami uvidevajo potrebo zvišanja kvote in da je le židovsko-liberalna klika kriva, da je zaslepljena tolika večina mažarskih poslancev. Več takih govornikov in kmalu bi bilo bolje v tem oziru.

Turčija in velevlasti. Že davno so napovedovali razni, posebno angleški listi, da nameravajo evropske velevlasti skupno postopati v turškem vprašanju, toda dosedaj še ni bilo o tem ne duha ne sluha. Angleška vlada bi bila rada pričela odločilno akcijo, toda bala se je zamere pri svojih sosedih, in tako je ostalo vse pri starem do najnovejšega časa. Minule dni pa se je mudil na Dunaju ruski poslanik na turškem dvoru Nelidov ter se dlje časa pomenkoval tudi z grofom Goluhovskijem. Naravnost se seveda ne bo objavil pogovor mej tema dvema diplomatoma, pač pa je sklepati iz posamičnih mislij v uradnih listih, da se je sukal pogovor samo okoli Turčije. Razvidi se, da je zavladelo mej poslaniki neko sporazumljenje. Pred vsem se namerava sestaviti načrt za preosnovo celega turškega cesarstva. Ta korak sicer sam na sebi ne napoveduje nikakega uspeha in bo treba poprej še sultana zadostno prepričati, da take preosnove niso namenjene samo — vladnim arhivom. Sicer se pa tudi najboljši načrt ne dá izvesti brez denarnih sredstev, katerih tako občutno primanjkuje v Turčiji. Ko bi pa hotele evropske velevlasti tudi z denarjem priskočiti Turčiji na pomoč, bi bilo zelo nespametno, ker bi si gojile s tem gada na srcu, mej tem ko imajo v domači deželi dovolj nujnih potreb.

Dnevne novice.

V Ljubljani, 16. decembra.

(Volitve za državni zbor.) Razni listi poročajo, da se vrše nove volitve za drž. zbor meseca marca prihodnjega leta.

(Novi meščani.) Ljubljanski mestni svet je v tajni seji dne 10. t. m. vsprejel mej meščane trgovca Štefana Nagy-ja, brivca Albert Drganca in gostilničarja Andreja Zalarja. — Kot občanarji so bili vsprejeti: vglasevalec klavirjev Ferd. Dragatin, trgovec Julij Elbert, mizar Jak. Fajdiga, brivec Engelbert Franchetti, zidarski polir Fr. Macoratti in hišni posestnik Jan. Sirk.

(Porotne sodbe 1. 1897) se bodo v Ljubljani vršile: I. 1. marca, II. 31. maja, III. 30. avgusta, IV. 29. novembra.

(Snega) je pretekle dni veliko padlo na Gorenjskem in Notranjskem.

(Ribarski odsek c. kr. kmet. družbe kranjske) bo do konca t. l. sprejemal naročila domačih ribarjev na ovaljene ikre domačih, potem ameriških šarenih ali ameriških rdečih postrvij, ali pa na njih zarod iz ribogojnega zavoda na Studencu. Kdor si torej želi naročiti kaj iker ali ribiega zaroda, stori naj to do 1. dne januarja 1897. l., pri kmetijski družbi. Po tem roku se bodo naročila sprejemala

od naročnikov izven dežele. Poznejše naročitve bo le tedaj mogoče izvršiti, če preostane kaj blaga.

(Iz Stranj) Dne 15. decembra je bil v tukajšnji občini zupanom zopet izvoljen posestnik Jos. Krivec iz Stovnika, svetovalcema posestnika Florijan Pregled in Fl. Uršič, odborniki pa J. Molj, Mih. Kočar, Mih. Arnež, Ant. Perne in Fl. Kregar.

(Polijska kronika.) V noči od 13. na 14. t. m. so tri ženske prijele na južnem kolodvoru, ko so premog kradle, ter jih ovdali državnemu pravdnistvu. — Jos. Jesihu v Hradeckija vasi so dne 13. t. m. med 5. in 6. uro, ko je bil z ženo pri sv. maši, tatovi vlomili in mu vkradli 26 gl.

(Zdravje v Ljubljani) od 6. do 12. decembra. Novorojenih bilo je 21, mrtvorjen 1. Umrlo jih je 14, mej njimi za vnetjem sopilnih organov 4, za jetiko 4, za različnimi boleznimi 6; mej njimi so bili tujei 3 in iz zavodov 5. — Za infekcijskimi boleznimi so oboleli, in sicer: za škariatico 1, za oslovskim (dušljivim) kašljem 2 in za vrtico 2.

* * *

(Iz Celja.) Katol. podporno društvo v Celju uljudno naznanja, da se žrebanje srečk ne bo vršilo 26. grudnia 1896, temuč eno leto pozneje, ker še ima veliko srečk nerazpečanih.

(Iz Trsta) se nam poroča: Marljivi odbor političnega društva „Edinost“ je napravil shod tudi na Greti v dvorani „Gospodarskega društva“, katerega se je vkljub slabemu vremenu udeležilo do 400 mož. Poslanec Dollenz je obširno poročal o delovanju mestnega zbora, govorili so tudi gospodje dr. Gregorin, dr. Pretner in dr. Rybač. — Prebivalci IV. okraja so na tem shodu pokazali lepe politično zaveznost. Politično društvo „Edinost“ si je z zadnjimi dobro vspešimi shodi pridobilo veliko zaslug za probujo slovenskih okoličanov. Le na ta način je mogoče narod dramiti ter ga opozarjati na sovražnika in nevarnosti, ki ga obdajajo od vseh strani.

(Iz Pulja) se nam poroča: Legar se v našem mestu vedno bolj razširja in tudi umrje jih vsaki dan več. Bolnikov je toliko, da jih pride na jednega zdravnika 150. Premožnejši ljudje beže iz mesta, prebivalci sploh so pa zelo prestrašeni. Zaradi pomanjkanja zdravniške pomoči je bilo tukaj že več komisij, upamo, da dobimo kar najhitreje tudi zadostno število zdravnikov. Vzlasti se legar hudo razširja mej vojak.

(Hvaležen lovski tat.) Pred par tedni so v Westfalen-u zaprli nevarnega lovskega tatu. Toda upihal jo je iz ječe. Pretekli teden pa je dobil jetničar po pošti velik zavojček, v katerem je bila zavita jetniška obleka in v njej velik zajec. — Ubegli tat se mu v pismu zahvaljuje za vso ljubeznjivost in obeta prvo srno, ki mu pride na muho, poslati g. sodniku v dar.

(Kuga v Indiji.) V Bombaju se kuga po vseh delih mesta razširja. Dne 9. t. m. je zbolelo 55 in umrlo 37 oseb. Od početka bolezni je 1126 oseb zbolelo in 804 umrlo.

Telegrami.

Dunaj, 16. decembra. „Wiener Zeitung“ objavlja cesarjev odlok, s katerim se sklicuje češki, gališki, nižje-avstrijski, štajerski, moravski, šlezijski in goriški deželni zbor na 28. decembra.

Dunaj, 16. decembra. (Poslanska zbornica.) V pričetku včerajšnje seje je prebral predsednik dopis ministerskega predsednika, v katerem se naznanja, da je presvetli cesar potrdil domovinski zakon. — Pri razpravi o raznih predlogih za državno podporo posamičnim oškodovanim krajem se je vsprejela resolucija, v kateri se vlada pozivlja, da natančno preišče navedena fakta in ukrene potrebne korake v odpomoč ponesrečenim. — Nato se je nadaljevala razprava o proračunu. Na vrsti so členi „Državne stavbe“, „ceste“, „vodovodi“. Vladni zastopnik Roza je izjavil, da je že izgotovljen načrt glede razlastitve pri vodnih stavbah. Koncem seje je stavil

Najbolje priporočena
za preskrbljenje vseh
v kurznem listu
zasnamljenih
menic in vrednostij

Menjalnica bančnega zavoda

Schelhammer & Schattera

Wien,

I. Bezirk,

Stefansplatz

Nr. 11, Parterre

posl. Laginja s tovariši nujni predlog glede potrebnih korakov proti razširjenju davice v Pulju. O tem predlogu se razpravlja v današnji seji.

Dunaj, 16. decembra. Pri sodnijski obravnavi, ki se je vršila v zadevi razžaljenja časti bivšega magistratnega diurnista Sepperja od strani dunajskega župana Strobacha, je bil poslednji oproščen.

St. Hipolit, 16. dec. Zemske ostanke pokojnega predsednika avstrijske gospodske zbornice, grofa Ferdinanda Trauttmansdorfa so po blagoslovljenju, kateremu so prisostvovali zastopnika avstrijskega in nemškega cesarja ter ministri Badeni, Gleispach in Goluhovski, prepeljali v Bischofteinitz.

Rim, 16. decembra. Poslanska zbornica je pričela razpravo o pogodbi mej Italijo in Tunisom.

Pariz, 16. decembra. "Agence Havas" poroča iz Madrida: Z generalom Weylerjem postaja vlada čim dalje bolj nezadovoljna. Očita se mu, da je ostavil Pinar del Rio, in in zatrjuje, da njegov vojni načrt ne odgovarja namenu. Vse kaže, da ga vlada odzove kmalu domov, ako se položaj na Kubi ne zboljša.

Gumi-vrhnji čevlji in škornji za sneg. Se bolj ko pri drugem blagu velja pri gumi-čevljih: najboljše je najcenejše. A ljudje menijo, da so najboljše kupili, če sploh "ruske" gumi čevlje dobe. V svetovno dobro ime pa je spravila ruske gumi-čevlje le Sent-Peterburška tovarna, ki obstoji že 36 let. Tovarna ta izdelava vsak dan 40.000 parov čevljev. Po vsej Evropi veljajo njeni gumi čevlji za najboljše. Poznati jih je na tem, da imajo na podplatu trikot z letnico ustanovitve 1860 in spodaj cesarsko-ruski orel. Pravica, na blagu imeti cesarskega orla, je pri izdelkih te vrste jako redka odlika ter podeljena le peter-

burški tovarni. V lastnem interesu torej ravna, kdor kupi le gumi-čevlje s trikotom in cesarskim ruskim orlom. Pristni fabrikat je v obliki vrhnjih, snežnih in telovadnih čevljev dobiti na Dunaji in v provinci v vseh boljših prodajalnicah s takim blagom.

Proti revmatičnim bolečinam
uporablja se za vribanje bolelih telesnih delov
antirreumon lekarja Piccolija v Ljubljani (Dunajska cesta).
Cena steklenice 25 kr. 125 (50-42) 5

Umrli so:
15. decembra. Matija Paderšič, težak, 26 let, Poljanska cesta 61, kap.

Tujci.
14. decembra.
Pri **Storu**: Christalnigg iz Gorič. — Braun z Dunaja. — Medgyer, Fischer iz Budimpešte. — Trevn z Jesenic. — Engelsberger iz Tržiča. — Podobnik iz Zatičine. — Podmenik in Radeč. — Kladva iz Radovljice. — Vierit iz Joachimsthal-a.
Pri **Maliču**: Pisk z Dunaja. — Schweighofer iz Brna. — Scholz, Boye iz Gradca. — Lewin iz Berlina. — Mandl iz Pinezeheleja.
Pri **Bavarskem dvoru**: Simenz iz Tržiča. — Seitz iz Kreže ob D. — Knopf iz Barby-ja.
Pri **Južnem kolodvoru**: Wrann z Dunaja.
Pri **Lloydu**: Belle iz Kostanjevice.

Meteorologično poročilo.						
Dan	Čas opa- zovanja	Stanje barometra v mm.	Tempera- tura po Celziju	Vetrovi	Nebo	Mokrina v 24. urah v mm.
15	9. zvečer	721.8	0.8	brezv.	megla	0.0
16	7. zjutraj	725.9	-2.0	sr. szah.	megla	
	2. popol.	727.8	-1.2	brezv.	"	
Srednja včerajsnja temperatura 1.8°, za 3.4° nad normalom.						

Eksekutivne dražbe.
Jožefa Kaluška iz Podgorja nepremakljivo posestvo (7655 gld.), terjatev 339 gld. 8 kr., dné 19. decembra 1896 in 19. jan. 1897 v Kamniku.

Antona Hočevarja iz Kala zemljišče (150 gld.), terjatev 360 gld., in
Jožefa in Marije Jeglič z Dolenjega Križa zemljišče (2403 gld.), terjatev 234 gld., dné 21. dec. 1896 in 21. jan. 1897 v Žužemberku.

Na prodaj sta
dva križeva pota
jeden 95 cm. visok, velja gld. 65.—,
drugi 150 " visok, velja " 250.—
pri **Fr. Toman-u**, podobarju in pozlatarju v Ljubljani na Križevniškem trgu št. 1. 745 12-9

Krómariji in zasebniki, kateri želé kupiti
pristna, naravna vina,
obrnejo naj se do 781 15-4
Pavla Sponza
v Rovinju v Istri,
kateri dá popolno jamstvo za pristnost njegovih vin. — Na željo vpošlje **vzoroe belega** in „moscato rosa“, terana in belega isterskega vina.
Preč. duhovščino še posebej opozarja na svoja naravna pristna vina za uporabo pri daritvi sv. maše.

Na prodaj je za 796 8-3
5000 gld.
jednonadstropna hiša
v **Vodmatu**
obsezajoča štiri stanovanja s pritiklinami.
Poizvé se natančneje pri tvrdki **A. Hauptmann**, Sv. Petra cesta v Ljubljani.

Št. 36.359.

Razglas.

799 1-1

Podpisani magistrat določa na podlagi razpisa visoke c. kr. deželne vlade z dné 4. aprila 1893. l., št. 4894 z ozirom na kugo in druge nalezljive bolezni med prašiči, da se je tudi o **prašičih, ki se ob tržnih in semanjih dnevih priženo na ljubljanski trg, izkazati z živinskimi potnimi listi.**

Prašiči, ki bi se brez predpisanega živinskega potnega lista, ali pa iz zapornega okraja prignali, se bodo lastniku odvzeli in nemudoma odvedli v kontumacijski hlev mestne klavnice, kjer se bo z njimi ravnalo, kakor postava zapoveduje.

Magistrat deželnega stolnega mesta Ljubljane,
dné 1. decembra 1896.

Prečastito duhovščino in slavno občinstvo najuljudneje obveščam, da sem zopet **otvoril**

krojaški obrt

v **Ljubljani na Kongresnem trgu št. 3**

kjer bodem vsprejemal naročila spadajoča v mojo stroko in je vestno, pošteno in natančno izvrševal.

Priporočam se osobito prečast. duhovščini v zdatna naročila na vsakovrstno

duhovniško civilno obleko, talarje itd.

zagotavljajoč točno, ceno postrzebo in uporabo trpežnega, zanesljivega blaga.

Zahvaljujoč se za doslej mi izkazano naklonjenost, prosim, da se mi ista ohrani tudi v bodoče. — Vsa naročila, tudi pismena, naj se naslavlja na moj naslov v Ljubljano.

J. N. Potočnik,
krojaški mojster.

550 19-17

Dunajska borza.

Dné 16. decembra.		Dné 15. decembra.		Kreditne srečke, 100 gld.		201 gld. 75 kr.
Skupni državni dolg v notah	101 gld. 25 kr.	4% državne srečke l. 1854, 250 gld.	143 gld. — kr.	4% srečke dunav. parobr. družbe, 100 gld.	136	—
Skupni državni dolg v srebru	101	5% državne srečke l. 1860, 100 gld.	155	Avstrijskega rudečega križa srečke, 10 gld.	18	—
Avstrijska zlata renta 4%	123	Državne srečke l. 1864, 100 gld.	188	Rudolfove srečke, 10 gld.	22	50
Avstrijska kronska renta 4%, 200 kron	100	4% zadolžnice Rudolfove želez. po 200 kron	98	Salmove srečke, 40 gld.	69	75
Ogerska zlata renta 4%	122	Tisne srečke 4%, 100 gld.	137	St. Genois srečke, 40 gld.	71	—
Ogerska kronska renta 4%, 200 kron	99	Dunavske vravnave srečke 5%	129	Waldsteinove srečke, 20 gld.	60	—
Avstro-ogerske bančne delnice, 600 gld.	933	Dunavsko vravnavo posojilo l. 1878	107	Ljubljanske srečke	22	75
Kreditne delnice, 160 gld.	371	Posojilo goriškega mesta	112	Akcije anglo-avstrijske banke, 200 gld.	156	—
London vista	120	4% kranjsko deželno posojilo	98	Akcije Ferdinandovesev. železn., 1000 gl. st. v.	3377	50
Nemški drž. bankovci za 100 m. nem. drž. velj.	59	Zastavna pisma av. osr. zem.-kred. banke 4%	99	Akcije tržaškega Lloyda, 500 gld.	425	—
20 mark	11	Prioritetne obveznice državne železnice	225	Akcije južne železnice, 200 gld. sr.	93	—
20 frankov (napoleonodor)	9	južne železnice 3%	173	Dunajskih lokal. železnice delniška družba	60	—
Italijanski bankovci	45	južne železnice 5%	128	Montanska družba avstr. plan.	87	—
C. kr. cekini	5	dolenjskih železnice 4%	99	Trboveljska premogarska družba, 70 gld.	156	—
				Papirnih rubljev 100	127	37

Nakup in prodaja
vsakovrstnih državnih papirjev, srečk, denarjev itd.
Kavarovanje za zgube pri izrebanjih, pri izrebanju najmanjšega dobitka.
Kalantno izvršitev naročil na borzi.

Menjarnična delniška družba
„MERCUR“
Wollzeile št. 10 Dunaj, Mariahilferstrasse 74 B.

Pojasnila v vseh gospodarskih in finančnih stvarih, potem o kursnih vrednostih vseh spekulacijskih vrednostnih papirjev in vestni sveti za dosego kolikor je mogoče visokega obrestovanja pri popolni varnosti
naloženih glavnice.